

วาทศิลป์ในป้าฐกถาธรรมของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี้ยว อุปเสโน)

An oratory in the figures of Speech of
Somdej Phrabudhacharaya (Kiew Upaseno)

Received : March 9, 2019

Revised : May 10, 2019

Accepted : June 30, 2019

พระมหาอรรถพงษ์ อตถญาโณ (ผิวเหลือง)¹

Phramaha Atthaphong Atthañāno (Phiwhluang)

บทคัดย่อ

บทความวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์กลวิธีการนำเสนอโコードรรสร้างทางวาทกรรม กลวิธีการสร้างวาทศิลป์ และกลวิธีทางวัจนกรรมในป้าฐกถาธรรมสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี้ยว อุปเสโน) ที่ตีพิมพ์เป็นหนังสือธรรมะ จำนวน 9 เล่ม

ผลการศึกษากลวิธีการนำเสนอโコードรรสร้างทางวาทกรรมพบว่า ป้าฐกถาธรรมประเภทโววาท และสัมโมทนียกถา มี 3 ส่วน ได้แก่ การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง ส่วนป้าฐกถาธรรมประเภทคำบรรยายและพระธรรมเทศนามี 4 ส่วน ได้แก่ ชื่อเรื่อง การเปิดเรื่อง การดำเนินเรื่อง และการปิดเรื่อง กลวิธีการสร้างวาทศิลป์พบว่า ป้าฐกถาธรรมประเภทโววาทและสัมโมทนียกถา มีลักษณะการใช้ถ้อยคำแบบเป็นกันเอง และสร้างสำนวนสุภาษิດใหม่ ส่วนป้าฐกถาธรรมประเภทคำบรรยายและพระธรรมเทศนามีลักษณะการใช้ถ้อยคำแบบเป็นทางการ และใช้พุทธสุภาษิດ กลวิธีทางวัจนกรรมพบว่ามี 7 รูปแบบ คือ วัจนกรรมขอร้อง วัจนกรรมปราบคนา วัจนกรรมอารมณ์ขัน วัจนกรรมคำสั่ง วัจนกรรมเตือน วัจนกรรมแนะนำ และวัจนกรรมปฏิปูจชา

คำสำคัญ : สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี้ยว อุปเสโน), ป้าฐกถาธรรม, วาทศิลป์

¹ นิสิตหลักสูตรพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวาชศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Abstract

The objective of this academic articles is to study the part of presentation strategy, the technique of composing rhetoric art and the speech acts strategy in Dharma preaching of Somdej Phrabudhacharaya in 9 Dharma books.

The results from the study the part of presentation strategy found that preaching found that there were: 3 i.e. introduction, continuity, and ending. Preachment found that there were: 4 i.e. title, introduction, continuity, and ending. The technique of composing rhetoric art found preaching have to use of friendly words, to create a new proverb and preachment have to use of informal language and Buddhist proverb. And 7 types of speech acts strategy i.e. speech act of asking, speech act of need, speech act of humor, speech act of order, speech act of warning, speech act of introduction and speech act of question

Keywords: Somdej Phrabudhacharaya (Kiew Upaseno), Figures of Speech, oratory

1. บทนำ

ในการสื่อสารสิ่งที่โน้มน้าวจิตใจผู้ฟังให้คล้อยตามหรือให้ปฏิบัติตามด้วยความเชื่อย่างสนิทใจ นอกจากบุคลิกภาพการแต่งกายแล้วคือ ถ้อยคำ ที่พูดออกมากได้น่าฟัง ไฟเราะจับจิตจับใจผู้ฟัง จนกลายเป็นศิลปะในการพูด ซึ่งเป็นการเลือกใช้ถ้อยคำเพื่อการสื่อสารที่ทรงพลังอย่างยิ่ง เรียกว่า วากศิลป์ (สมรัตต์ พันธ์เจริญ, 2533: 6) ได้กล่าวว่า วากศิลป์ หมายถึงศิลปะแห่งการใช้ถ้อยคำในการพูดได้อย่างมีประสิทธิภาพ เหมาะสมกับผู้ฟังและสถานการณ์แวดล้อม มีหลักฐาน มีการเสนอเหตุผลอย่างถูกต้อง น่าเชื่อถือ มีการใช้ถ้อยคำสำนวนและโวหารที่ดี สามารถทำให้ผู้ฟังเกิดจินตภาพ เกิดอารมณ์สะเทือนใจและมีความคิดเห็นคล้อยตามตลอดจนปฏิบัติตามในสิ่งที่ผู้พูดได้ตั้งจุดมุ่งหมายไว้ อีกอย่างหนึ่ง วากศิลป์ ยังหมายถึงการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคลคล้าย สอดคล้องกับ (ยุพา ส่งศิริ, 2535:116 - 119) ได้กล่าวว่า การเลือกใช้ถ้อยคำ รูปประโยค ตลอดจนการใช้สำนวนโวหารความเปรียบต่าง ๆ เป็นลีลาในการแสดงออกซึ่งความคิดของผู้เขียนหรือผู้พูด ซึ่งลีลาการพูดที่ดีควรมีลักษณะถูกต้องแม่นยำและชัดเจน เหมาะสมกับเรื่องที่พูด การเทศผู้ฟังจะทึ่ดรัด ใช้คำน้อยแต่กินความมาก มีชีวิตจิตใจและสามารถดึงดูดใจผู้ฟัง และภาษาที่ใช้มักมีน้ำเสียงในเชิงเสียงแ鼻 ขอร้อง วิงวอน เร้าใจ มักใช้คำตามที่ไม่ต้องการคำตอบ ซึ่งผู้ฟังต้องคิดคำตอบเองอาจมีการใช้ถ้อยคำที่เล่นทีจริง เพื่อไม่ให้บรรยายศาสเคร่งเครียด และในการใช้วากศิลป์ต่อสาธารณะมักจะค่อนข้างยาว การใช้ถ้อยคำจึงมีมากมายเพื่อแสดงเหตุผล

นอกจากวากศิลป์ในการเลือกใช้ถ้อยคำได้เป็นอย่างดีแล้ว สิ่งหนึ่งที่สำคัญคือกลวิธีการนำเสนอโครงสร้างทางวากกรรมและกลวิธีทางวัจกรรม เป็นการจัดวางตำแหน่งของถ้อยคำต่าง ๆ เพื่อความสมบูรณ์ของเนื้อหาที่ต้องการนำเสนอและทำให้ผู้ฟังเห็นภาพชัดเจนว่าผู้พูดต้องการจะสื่ออะไร ซึ่งจะต้องประกอบด้วยบทนำ เนื้อเรื่องหรือ และบทสรุปหรือการจบเรื่อง ภายในโครงสร้างทางวากกรรมจะมีวัจกรรมอยู่ภายใน ซึ่งเป็นวากกรรมที่กระตุ้นอารมณ์ให้ผู้ฟังค่อยติดตาม สุจิตรลักษณ์ดีดุด (2552, หน้า 78 - 90) ได้สรุปแนวคิดเรื่องวัจกรรมของอสตินไว้ 2 ประการ คือ การกล่าวบอกเล่า (constative) คือถ้อยคำที่กล่าวโดยมีคุณสมบัติในด้านเป็นจริงและไม่จริง และ การกล่าวบ่งการกระทำ (performative) คือถ้อยคำที่เมื่อกล่าวออกไปแล้ว ไม่มีคุณสมบัติทั้งสองประการ แต่ใช้เพื่อแสดงการกระทำ จากการศึกษาแนวคิดดังได้กล่าวมาแล้วนี้ ผู้เขียนสนใจที่จะศึกษาปัญญาณรูม สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี้ยว อุปاسโน) อดีตผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนสมเด็จพระสังฆราช ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการบริหารคณสังฆและทำหน้าที่สนับสนุนส่งเสริมให้พระสงฆ์เดินทางไปต่างประเทศเพื่อการเผยแพร่พระพุทธศาสนาในต่างประเทศจนกระทั่งเป็นที่รู้จักไปทั่วโลก

2. กลวิธีการนำเสนอโครงสร้าง

กลวิธีการนำเสนอโครงสร้างทางวากกรรม มี 4 ส่วน

1. ชื่อเรื่อง เป็นส่วนสำคัญแรกที่เร้าอารมณ์ความสนใจของผู้รับสาร และยังเป็นส่วนที่ช่วยบอกให้ผู้รับสารทราบว่าปัญญาณรูมของท่านมีเนื้อหาเกี่ยวกับอะไร เป็นไปในทิศทางใด และชื่อเรื่องยังเป็นสิ่งที่กำหนดเนื้อหาและขอบข่ายของเรื่องด้วย (วนิดา บำรุงไทย, 2545: 61) ซึ่งชื่อเรื่องนั้นพบว่า

ในปัจจุบันประมวลภาษาไทยและประมวลภาษาไทย สาเหตุที่มีเชื่อเรื่องนั้นคือเป็นการกำหนดหัวข้อธรรมที่จะบรรยายแก่ผู้ฟังในโอกาสสัมมนาติให้บรรยายหลักธรรมที่สอดคล้องกับเหตุการณ์นั้น ๆ ส่วนใจความและสัมมโนทัยกذا ไม่พบว่ามีเชื่อเรื่องในการบรรยาย แต่พบว่าเป็นการกล่าวประภัต่องกิจกรรมนั้น ๆ และบรรยายเกี่ยวกับกิจกรรม ซึ่งผู้ที่มาร่วมงานต่างเข้าใจและทราบกิจกรรมนั้นดีแล้ว อีกอย่างหนึ่ง การกำหนดหัวข้อเรื่องนั้นจะเป็นลักษณะของการบรรยายแบบทางการ การใช้ภาษาทางการ และมีเนื้อหาที่ซัดเจน ส่วนที่ไม่ได้กำหนดหัวข้อเรื่องนั้นจะเป็นลักษณะการบรรยายแบบไม่เป็นทางการ เช่นมีการเล่าเรื่องราวให้ฟังแบบเป็นกันเอง การใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการ สมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี้ยวย อุปสโ�) จะกำหนดรายละเอียดของกิจกรรมนั้นว่าอะไรเหมาะสมกับการพูด เพื่อให้ดูเป็นกันเอง และดูไม่เครียดสำหรับผู้ฟัง ทำให้เกิดความผูกพันระหว่างผู้ฟังและผู้พูด ดังนั้น จึงทำให้ผู้ฟังได้รับความอุ่นเป็นกันเองจากผู้พูด ในขณะเดียวกันก็ไม่รู้สึกว่าตัวเองกำลังนั่งฟังบรรยายแบบมีหลักการแต่เป็นการนั่งฟังการเล่าเรื่องราวต่าง ๆ

2. การเปิดเรื่อง เป็นการนำเสนอด้วยกลวิธีที่น่าติดตาม ซักน้ำให้ผู้รับสารรู้สึกว่าเนื้อหาน่าสนใจ และน่าค้นหาคำตอบ ซึ่งมีสาระสำคัญที่ให้ประโยชน์แก่ผู้อ่านได้ (วนิดา บำรุงไทย, 2545: 42 - 43) ในปัจจุบันมีการเปิดเรื่องแตกต่างกัน ดังนี้ 1) สัมมโนทัยกษาพบว่ามีการเปิดเรื่อง 2 แบบ คือ การเปิดเรื่องด้วยการกล่าวแสดงความยินดีและอนุโมทนาต่อผู้ฟัง และ การเปิดเรื่องด้วยการกล่าวทักทายผู้ฟังสัมมโนทัยกذا 2) โยวาทพบว่ามีการเปิดเรื่อง 1 แบบ คือ การเปิดเรื่องด้วยสถานการณ์ที่สอดคล้องกับการบรรยายธรรม 3) คำบรรยายพบว่ามีการเปิดเรื่อง 2 แบบ คือ การเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่มาบรรยาย และการเปิดเรื่องด้วยการเข้าสู่เนื้อหาที่บรรยายทันที 4) พระธรรมเทศนาพบว่ามีการเปิดเรื่อง 1 แบบ คือ การเปิดเรื่องด้วยการใช้บทนมัสการตามด้วยพุทธภาษิต

การเปิดเรื่องในปัจจุบันประมวลภาษาไทยต่าง ๆ นั้น มีเหตุผลสำคัญอันเนื่องมาจากรูปแบบการจัดงานที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ ร่วมถึงกลุ่มผู้ฟังที่เข้าร่วมในงาน ทำให้การกล่าวปัจจุบันธรรมมีความแตกต่างกัน ดังนี้ โยวาท เริ่มการเปิดเรื่องด้วยสถานการณ์ที่สอดคล้องกับการบรรยายธรรม เช่น งานที่จัดอบรมพระธรรมทูตเพื่อไปประภาศพราษฎร์ในประเทศต่าง ๆ และงานที่จัดอบรมให้ความรู้แก่พระสังฆาธิการในเขตปกครอง เป็นต้น ซึ่งผู้บรรยายได้ไปให้โยวาทและกล่าวเปิดงานอบรมสัมมโนทัยกذا เริ่มการเปิดเรื่องด้วยการกล่าวแสดงความยินดีและอนุโมทนาต่อผู้ฟัง และเปิดเรื่องด้วยการกล่าวทักทายผู้ฟังสัมมโนทัยกذا เช่น งานทำบุญเนื่องในวันสำคัญขององค์กรต่าง ๆ และงานทำบุญในวันสำคัญทางศาสนา เป็นต้น ซึ่งผู้บรรยายได้รับคำนิมนต์ให้ไปเป็นประธานฝ่ายสงฆ์ คำบรรยาย เริ่มการเปิดเรื่องด้วยการกล่าวถึงวัตถุประสงค์ที่มาบรรยาย และเปิดเรื่องด้วยการเข้าสู่เนื้อหาที่บรรยายทันที ซึ่งผู้บรรยายได้รับคำนิมนต์ให้ไปบรรยายหลักธรรมที่สถานวิทยุในวันสำคัญทางศาสนา ซึ่งมีเวลาจำกัดในการออกอากาศ ส่วนพระธรรมเทศนา เริ่มการเปิดเรื่องด้วยการใช้บทนมัสการตามด้วยพุทธภาษิต ซึ่งเป็นรูปแบบการแสดงธรรมที่เป็นพิธีการและมีรูปแบบเฉพาะในการกล่าวเปิดเรื่อง ซึ่งจะแตกต่างจากการกล่าวปัจจุบันธรรมในประเภทอื่น ๆ

3. การดำเนินเรื่อง การดำเนินเรื่องที่ดีจะครอบคลุมประเด็นสำคัญและสนองจุดประสงค์ที่กำหนดไว้ได้ รวมทั้งยังต้องมีศิลปะในการนำเสนอเรื่องราวให้น่าสนใจได้โดยสอดแทรกเรื่องราว เหตุการณ์ ความเชื่อกรรดต่าง ๆ ที่สอดคล้องกับเนื้อหาเพื่อทำให้พุทธศาสนาเข้าใจสาระสำคัญได้ ง่ายขึ้น (วนิดา บำรุงไทย, 2545: 52 - 53) ในปัจจุกภารรรมพบทว่ามีการดำเนินเรื่องแตกต่างกัน ดังนี้ 1) โวท ดำเนินเรื่องโดยการสร้างประดิษฐ์เป็นปัญหาให้ผู้ฟังเกิดความสงสัยครั้งที่ 2) สัมมโนทنيยกยา ดำเนินเรื่องโดยการใช้ประดิษฐ์ของเรื่องและสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ 3) คำบรรยาย ดำเนินเรื่องด้วยการลำดับเนื้อหาที่ต้องบรรยาย 4) พระธรรมเทศนา ดำเนินเรื่องตามลำดับความสำคัญ

การดำเนินเรื่องในปัจจุกภารรรมประเกตต่าง ๆ นั้น มีความแตกต่างกันในการดำเนินเรื่อง เป็นอย่างมาก เพื่อให้สอดคล้องกับรูปแบบการจัดงานและวัตถุประสงค์ของการจัดงานทำให้การดำเนินเรื่องในปัจจุกภารรรมประเกตต่าง ๆ แตกต่างกัน ดังนี้ โวท มีการดำเนินเรื่องโดยการสร้างประดิษฐ์ ปัญหาให้ผู้ฟังเกิดความสงสัยครั้งที่ 2 เพื่อเป็นการดึงความสนใจของผู้ฟังและเป็นการกระตุ้นให้ผู้ฟัง ตระหนักว่าสิ่งที่เรากำลังทำในขณะนี้มีความสำคัญอย่างไร และจะทำให้เกิดผลประโยชน์ต่อตนเองและสังคมในอนาคตได้อย่างไร เพื่อว่าผู้จะได้ส่วงหาคำตอบจากการนำเสนอประดิษฐ์นั้นมาต่อยอดเป็นองค์ความรู้ใหม่ สัมมโนทنيยกยา มีการดำเนินเรื่องโดยการใช้ประดิษฐ์ของเรื่องและสอดแทรกเนื้อหาเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ เป็นการกล่าวอธิบายถึงการจัดงานอันเนื่องมาจากวันสำคัญ และเหตุการณ์สำคัญที่ถูกจัดขึ้น พร้อมยกตัวอย่างเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วในอดีตเป็นการยกย่อและเบรียงเทียบการจัดงาน เป็นการให้ความรู้เกี่ยวกับประวัติความเป็นมาและให้กำลังใจแก่ผู้จัดงาน คำบรรยาย มีการดำเนินเรื่องด้วยการลำดับเนื้อหาที่ต้องบรรยาย ซึ่งผู้บรรยายได้กำหนดหัวข้อไว้แล้วและแต่ละหัวข้อประกอบด้วยข้อเบตของเนื้อหาที่จะต้องบรรยาย เป็นการจัดเรียงลำดับเนื้อว่า ส่วนใดสมควรที่จะต้องบรรยายก่อน เพื่อให้เนื้อหาเป็นไปในทิศทางเดียวกัน ทำให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย ส่วนพระธรรมเทศนา มีการดำเนินเรื่องตามลำดับความสำคัญ ซึ่งผู้บรรยายได้ยกพุทธสุภาษิตตั้งเป็นหัวข้อและจะอธิบายไปตามลำดับความสำคัญของหัวข้ออย่างนั้น ๆ เช่น พุทธสุภาษิตว่า พหุสุต สีลวตุปปนุ รุมเม ฐิต น วิชาดี กิตติ ตี ฯ แปลความว่า เกียรติย่อมไม่ลับบุคคลผู้พหุสุต ผู้เข้าถึงศีลและวัตร ผู้ตั้งอยู่ในธรรมคุณธรรมทั้ง 3 ประการนี้ จะอธิบายความเข้าถึงศีลและวัตร หรือความตั้งอยู่ในธรรมก่อนไม่ได้ เพราะบุคคลได้กิตติที่ไม่มีความรอบรู้ในเรื่องนั้น ๆ ดีแล้ว ย่อมจะไม่สามารถปฏิบัติและรักษาได้ ดังนั้น บุคคลผู้เป็นพหุสุตคือผู้มีความรอบรู้ดีในเรื่องนั้นแล้ว ย่อมนำไปสู่การปฏิบัติตามความรู้นั้น จนเกิดผลจากการปฏิบัตินั้นคือ การเข้าถึงศีลและวัตร และรักษาผลนั้นในคงอยู่คือการตั้งอยู่ในธรรมหรือการรักษาธรรม นี้เป็นการอธิบายพุทธสุภาษิตตามลำดับความสำคัญ

4. การปิดเรื่องที่ดีจำเป็นต้องมีเทคนิคหรือกลวิธีที่ทำให้ผู้อ่านจดจำสาระสำคัญ ซึ่งแนวคิดและข้อเตือนใจ เพื่อนำไปปรับใช้ในชีวิตประจำวัน (วนิดา บำรุงไทย, 2545:57) ในปัจจุกภารรรมพบทว่า มีการปิดเรื่องแตกต่างกันดังนี้ 1) โวทพบว่ามีการปิดเรื่อง 2 แบบ คือ การปิดเรื่องแบบสรุปความ และการปิดเรื่องแบบขอความร่วมมือในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง 2) สัมมโนทنيยกยาพบว่าการปิดเรื่องมี 3 แบบ คือ การปิดเรื่องแบบสรุปความ การปิดเรื่องแบบอวยพร และการปิดเรื่องแบบกล่าวแสดงความ

ยินดีและอ่อนน้อมอบอุ่น 3) คำบรรยายพบว่ามีการปิดเรื่อง 1 แบบ คือการปิดเรื่องแบบให้ข้อคิดคติ เตือนใจ 4) พระธรรมเทศนาพบว่ามีการปิดเรื่อง 1 แบบ คือ การปิดเรื่องแบบอ่อนน้อม

การปิดเรื่องในปัจจุบันธรรมประเพทต่าง ๆ นั้น มีความแตกต่างกันบางครั้ง ขึ้นอยู่กับ รูปแบบของงาน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นการสรุปเนื้อหาที่ได้บรรยายมาแล้ว เพื่อให้ผู้ฟังจะจำได้ง่าย และ การกล่าวอวยพรให้แก่ผู้ฟังถือได้ว่าเป็นรูปแบบมาตรฐานที่จะต้องกล่าวเกือบทุกครั้ง ดังนี้ 1. ความยินดีและอ่อนน้อม 2. ความร่วมมือในการทำสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ซึ่งเป็นการสรุปหัวข้อที่ได้ บรรยาย เพื่อให้easy ต่อการจดจำ และขอให้นำไปประพฤติปฏิบัติหรือนำไปเผยแพร่ให้เป็นที่รู้จักมากขึ้น 3. ความมุ่งเน้นก้าวหน้า 4. ความร่วมมือในการแสดงธรรมหรือการบรรยายธรรมสำหรับพระภิกษุสงฆ์ ถือว่าเป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ คำบรรยาย มีการปิดเรื่องแบบให้ข้อคิดคติเตือนใจ ซึ่งเป็นการฝากข้อคิด ให้กับผู้ฟังนำไปพิจารณาทบทวน พิจารณาตามเหตุผล และลงมือปฏิบัติเพื่อให้เกิดผลลัพธ์ที่ ส่วน พระธรรมเทศนา มีการปิดเรื่องแบบอวยพร ซึ่งเป็นความนิยมในการกล่าวปิดท้ายเรื่องและถือเป็น รูปแบบที่แน่นอน ดังสรุปได้ว่า การปิดเรื่องในปัจจุบันนั้นประกอบไปด้วย การสรุปความ การกล่าวแสดงความยินดี การขอความร่วมมือ และการอวยพร องค์ประกอบทั้ง 4 ข้อนี้จะกล่าว ทั้งหมดหรือเลือกมาหนึ่งองค์ประกอบก็ได้ แต่ส่วนที่จะขาดไม่ได้คือการอวยพรแก่ผู้ฟัง

3. กลวิธีการสร้างวิทยาศิลป์

(ปิยะทัศนีย์ เกิดโมพี, 2550: 6 - 7) ได้จำแนกกลวิธีการสร้างวิทยาศิลป์ไว้ 2 ประการ ได้แก่ การสรรค์ คือการเลือกใช้ถ้อยคำให้เหมาะสมกับบุคคล เหตุการณ์ เนื้อเรื่องและจุดมุ่งหมายในการพูด และการสรรความ คือการเลือกสรรสำนวน ไหวพร ภาพจนในลักษณะต่าง ๆ มาใช้ประกอบการพูด เพื่อให้การพูดประสบความสำเร็จ (สุวนิต ยามากย และธิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์, 2530: 75 - 80) กล่าวถึง การเลือกใช้ถ้อยคำว่า ผู้พูดจะต้องรู้จักถ้อยคำให้มากเพื่อจะได้เลือกใช้ให้เหมาะสมกับผู้ฟังและถูก กาลเทศะ (ยุพฯ สังศิริ, 2535: 116 - 119) ได้กล่าวถึงการเลือกใช้ถ้อยคำ รูปประโยค การใช้สำนวน ไหวพร ความมีลักษณะที่เหมาะสมกับเรื่องที่พูดและถูกกาลเทศะ เลือกใช้คำน้อยแต่กินความหมายมาก เพื่อถึงดึงดูดใจผู้ฟัง และภาษาที่ใช้กันมีน้ำเสียงในเชิงเสียงแ鼻 ขอร้อง วิงวอน เร้าใจ และใช้คำมาที่ไม่ ต้องการคำตอบ แต่ให้ผู้ฟังเป็นผู้คิดคำตอบเอง เป็นการสร้างแรงกระตุ้นให้ผู้ฟังมีส่วนร่วมไปกับผู้พูดใน ปัจจุบันธรรมสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี้ยว อุปเสโณ) พบว่ามีกลวิธีการสร้างวิทยาศิลป์ดังนี้

1. ในปัจจุบันธรรมประเพทอวยพรและสัมโมทนียกถา มีลักษณะการสรรค์ที่ใช้แบบเป็น กันเอง ทำให้เกิดความรู้สึกสนับสนุน 3. มีการสร้างถ้อยคำขึ้นใหม่ เพื่อให้เกิดความสะเทือนอารมณ์ และมี การเลือกใช้ถ้อยคำที่มีความหมายธรรมชาติ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย มีคำสรรพนามที่ใช้เรียกแทนตัวผู้พูดที่ แสดงให้เห็นถึงความไม่ถือตัว และมีลักษณะการสรรความ ด้วยการสร้างสำนวนและภาพจนใหม่ เพื่อให้ผู้ฟังเกิดความน่าสนใจตัวเอง 4. และมีลักษณะการสรรความ ด้วยการสร้างสำนวนและภาพจนใหม่ เพื่อให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย ซึ่งเป็นการใช้ภาษาแบบไม่เป็นทางการ ทำให้เห็นถึง วิธีการนำเสนอและการเลือกใช้สำนวนสุภาษิตเก่าที่ทุกคนรู้จักดีอยู่แล้ว นำมาใช้เป็นสำนวนสุภาษิตใหม่ ด้วยการใช้ภาพจนเป็นเครื่องมือในการสื่อสารและเลือกใช้ไหวพรแบบต่าง ๆ ใน การขยายความ ทำให้

ผู้ฟังไม่รู้สึกเบื่อ อีกอย่างหนึ่ง ผู้เขียนสังเกตเห็นว่าในหนึ่งข้อความนั้นมีทั้ง สำวนสุภาษิต 俗语 ภาพพจน์ อยู่ในข้อความเดียวกัน ซึ่งถูกนำมาขยายความด้วยไวยากรณ์ต่าง ๆ กัน ได้อย่างลงตัว และ มีส่วนผสมที่หลากหลายที่มีความลงตัวเฉพาะ ซึ่งไม่ได้เลือกจำเพาะด้วยการนำเสนออย่างใดอย่างหนึ่ง แต่เป็นการนำเสนอข้อมูลด้วยวิธีการที่หลากหลาย และยังมีข้อจำกัดด้วยเรื่องเวลา แต่ผู้ฟังเข้าใจข้อมูล นั้นได้เป็นอย่างดีและยังทราบซึ่งใจ เพราะข้อมูลมีความหมายกินได้ มีความหนักเบา มีความอ่อนโยน และดุันอยู่ในถ่วงท่อนองเดียวกัน ทำให้มีเสน่ห์มีลีลาที่ถูกตាងต้องใจผู้ฟังเป็นอย่างยิ่ง

2. ในปัจจุบันการรرمประเพณีค่ำบรรยายและพระธรรมเทศนาพบว่ามีลักษณะการสรรค์ที่ เป็นทางการ กระชับเนื้อหา เป็นการเน้นให้ผู้ฟังทราบว่าเป็นสิ่งที่สำคัญและต้องตั้งใจฟังให้ดี ส่วน ลักษณะการสรรค์ที่ใช้จะเป็นพุทธสุภาษิตที่มีมาแต่โบราณเพื่อเป็นการเสริมเนื้อหาให้มีความหนัก แน่นมากขึ้น เป็นลักษณะการตั้งหัวข้อแล้วอธิบายขยายเนื้อความออกไป นอกจากนี้ผู้พูดยังเลือกใช้คำที่ เป็นแบบทางการตรงไปตรงมา กระชับเนื้อหา แบบชัดถ้อยชัดคำมุ่งหมายการแนะนำสั่งสอน เพื่อ เตือนสติให้คิด มีวิธีการนำเสนอแบบเทศนาไวยา ซึ่งส่วนมากจะใช้บรรยายในงานพิธีการสำคัญ เช่น วันสำคัญทางศาสนา และรับพระรัชทานถวายหน้าพระที่นั่งในโอกาสต่าง ๆ ดังนั้น ปัจจุบันการรرم ประเพณีค่ำบรรยายและพระธรรมเทศนาจะมีลักษณะเป็นแบบทางการทั้งการใช้ถ้อยคำ สำวนสุภาษิต และวิธีการนำเสนอ

4. กลวิธีทางวัจกรรม

วัจกรรมเป็นการวิเคราะห์ความหมายหรือเจตนาที่แฝงอยู่ในการสื่อสารหรือในข้อความ นับเป็นกลวิธีและเป็นเครื่องมือที่จะช่วยทำให้ผู้รับสารเข้าใจความคิดหรือเจตนาบางอย่างที่แฝงอยู่ใน การนำเสนอสารได้ดียิ่งขึ้น จอห์น เชอร์ล (John searle, 1975) อ้างใน (รัชดา ลาภใหญ่, 2557: 41) "ได้เสนอแนวคิดการแบ่งวัจกรรมโดยเน้นที่การวิเคราะห์วัจกรรมนั้นๆ ในสถานการณ์ทางสังคมที่ เกี่ยวข้องและแบ่งวัจกรรมออกเป็น 2 ประเภทได้แก่ วัจกรรมตรง (direct speech acts) และวัจ นกรรมอ้อม (indirect speech acts) โดยให้รายละเอียดว่าวัจกรรมนั้นจะเป็นวัจกรรมตรงหรือวัจ นกรรมอ้อมจะพิจารณาได้จากความสัมพันธ์ระหว่างรูปประโยคและหน้าที่ของประโยค กล่าวคือ วัจ นกรรมตรงจะใช้รูปประโยคของถ้อยคำที่ทำหน้าที่ตรงตามรูปประโยค ส่วนวัจกรรมอ้อมจะใช้รูป ประโยคของถ้อยคำที่ทำหน้าที่ไม่ตรงตามรูปประโยคนิดของรูปประโยคในภาษาหนึ่น ๆ ไปจะแบ่งเป็น 3 แบบ คือ รูปประโยคบอกเล่า (declarative) รูปประโยคคำถาม (interrogative) และรูปประโยค คำสั่ง (imperative) ส่วนหน้าที่ของรูปประโยคแต่ละแบบมีด้วยกัน ซึ่งการใช้รูปประโยคตรงตาม หน้าที่ก็จะเป็นการใช้วัจกรรมตรงและการใช้รูปประโยคไม่ตรงตามหน้าที่ก็จะเป็นการใช้วัจกรรม อ้อมในปัจจุบันรرمสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี้ยว อุปเสโณ) พบว่าวัจกรรมมี 7 รูปแบบ ดังนี้ วัจ นกรรมขอร้อง วัจกรรมประราณ่า วัจกรรมอารมณ์ขัน วัจกรรมคำสั่ง วัจกรรมเตือน วัจกร รرمแนะนำ และวัจกรรมปฏิปูจชา

5. บทสรุป

จากการศึกษาวิชาทศิลป์วิชากรรมในปัจจุบันของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (เกี้ยว อุปสโน) มีกลวิธีการนำเสนอโครงสร้างเรื่องได้เป็นอย่างดี ซึ่งหมายความว่า ผู้ฟังจะสามารถติดตามได้ อย่างลงตัว เนื้อหาไม่มีความกระชับ มีจังหวะผ่อนผันอย่าง อ่อนโยนและคุ้ดคันในเวลาเดียวกัน ทำให้ ผู้ฟังรู้สึกทราย ซึ่งตามอันเป็นผลมาจากการตั้งชื่อเรื่องให้ชวนติดตามคร่าวต่อการส่งสัญ มีวิธีการ เปิดด้วยการสร้างความคุ้นเคยระหว่างผู้พูดกับผู้ฟังทำให้บรรยายศิลป์ในงานมีความอบอุ่นเป็นกันเอง ยิ่งขึ้นการดำเนินเรื่องด้วยการสร้างประณีตปัญหา นำไปสู่การอธิบายประณีตต่าง ๆ ของปัญหาเพื่อ สร้างความสนใจ เร้าความอยากรู้ของผู้ฟังให้เกิดขึ้น และการปิดเรื่องด้วยการสรุปความพร้อมฝากร ข้อคิดให้ผู้ฟังได้จดจำน้อมนำไปปฏิบัติตามได้ และการกล่าวชื่นชมยินดีกับผู้ฟังดังงานที่ได้ร่วมแรงร่วมใจ กันจัดงาน เพื่อเป็นการให้กำลังใจแก่ผู้ทำงานซึ่งทำให้ผู้ฟังประทับใจและอยากร่วมนำไปปฏิบัติตามซึ่ง ก็สอดคล้องกับหลักการเผยแพร่หลักธรรมของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ว่า ตั้งปัญหา แตกประณีต ชี้คุณ ชี้โทษ และทางหลุดพ้น รวมความได้ว่า รวมรวมเร่งร้าวีรับไปปฏิบัติ ถือว่า เป็นการเผยแพร่หลักธรรมที่ เพียบพร้อมบริบูรณ์ ส่วนกลวิธีการสร้างวิชาทศิลป์ อันเกิดจากการเลือกใช้การสรรค์และ การสรรความ ที่มีความโดยเด่นและชัดเจนในการใช้ถ้อยคำอย่างตรงไปตรงมา สะลวยด้วยถือลักษณะเรียงร้อยถ้อยคำ ผสมสำนวนสุภาษิตได้อย่างกระชับ สอดแทรกข้อคิดเห็นผ่านการใช้ไวหารควบคู่กับการใช้ภาพพจน์อัน เกิดจากประสบการณ์โดยตรง ทำให้ผู้ฟังเห็นมโนภาพภายในใจของตนอย่างชัดเจน ซึ่งส่วนหนึ่งของ กลวิธีทางวัฒนธรรมที่ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจง่าย วัฒนธรรมที่ประทับใจผู้ฟังคือวัฒนธรรมที่เกิดจากการใช้ ถ้อยคำธรรมดายั่งยืน นำมาสร้างภาพพจน์ซึ่งผู้ฟังมีประสบการณ์ที่ผ่านมาร่วมกันทำให้วัฒนธรรมนั้นติด ต่ำต้องใจสอดคล้องกับกลวิธีการสอนของพระพุทธเจ้าคือสอนในสิ่งที่ผู้ฟังคุ้นเคยและมีความรู้ดีในเรื่อง นั้น ๆ แล้วเชื่อมโยงหรือสอดคล้องกับหลักธรรม

เอกสารอ้างอิง

ปิยะทัศนีย์ เกิดโมพี. (2550). การศึกษาวิเคราะห์กลวิธีการใช้ภาษาที่ลึกปုในนิทานคำกลอนของสุนทรภู่. วิทยานิพนธ์ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ยุพา ส่งศิริ. (2535). วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาษาไทย: ภาษาที่ลึกปုในวรรณกรรมไทย. กรุงเทพมหานคร: มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

รัชดา ลากไหญ์. (2557). วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาษาไทย: ภาษาที่ลึกปုในวรรณกรรมของพระธรรมโกศลเจ้า. (ประยูร รุ่มจิต โต). วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาษาไทย: ภาษาที่ลึกปုในวรรณกรรมของพระธรรมโกศลเจ้า. มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

วนิดา บำรุงไทย. (2545). สารคดี: กลวิธีการเขียนและแนววิจารณ์. กรุงเทพมหานคร: สุวิชาสาสน์.

สมรรัตน์ พันธ์เจริญ. (2533). วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาษาไทย: ภาษาที่ลึกปုในนิยายเรื่องผู้ชนะสิบพิศ. วิทยานิพนธ์ปริญญาโท ภาษาไทย: ภาษาที่ลึกปုในนิยายเรื่องผู้ชนะสิบพิศ. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

สวนิตร ยนาภัย และอิรนันท์ อนวัชศิริวงศ์. (2530). หลักการพูดชั้นพื้นฐาน. พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

สุจิริตลักษณ์ ดีพุ่ง. (2552). วิจัยภาษาศาสตร์เบื้องต้น. นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.